

November 2009 Vol. 21 no. 4

PsittaScene

EXTRA BIJLAGE BENELUX

Van de directeur

Nu het eind van het jaar nadert, kijk ik altijd uit naar één bepaalde Amerikaanse feestdag, Thanksgiving Day. Dat is deels omdat het doelde op een korte periode van vrede tussen onze vroege immigranten en de inheemse bevolking, en deels omdat het thema van de vakantiedag is om ons allemaal aan te moedigen de dingen te herinneren en te vieren waar we dankbaar voor moeten zijn. Wij, bij de Trust, zijn uiterst dankbaar voor alle steun die we van leden, donateurs en vrijwilligers uit alle windstreken krijgen. Dankzij jullie is 2009 een opwindend jaar geweest voor ons.

Eind vorig jaar startten we een campagne om vergelijkbare fondsen te werven om te voldoen aan de uitdaging voor leden donaties te doen met betrekking tot de handel. We waren overdonderd ons doel al met 42 dagen te hebben bereikt en bezielde toen er iets belangrijker naar voren kwam. Naar mate het jaar vorderde ontdekten en kwamen we in contact met een aantal nieuwe en energieke partners die aan de frontlinies werken van de vogelhandel vanuit plaatsen als India en Nepal tot Brazilië en Guatemala. Met toegewijde fondsen voorhanden konden we direct reageren op hun behoeften voor technisch en financiële steun om hulp te bieden aan hun werk bij handhaving, rehabilitatie en vrijlating van papegaaien gevangen in de handel. In dit nummer van PsittaScene lees je over één van deze partners – Belize Bird Rescue. Ze hebben hun programma afgestemd op specifieke aard van de vogelhandel in dat kleine Centraal Amerikaanse land en we zijn blij hun werk te steunen.

Vertrouwende op het succes van afgelopen jaar en het groeiende netwerk van effectieve projecten, lanceren we nu een jaar lang de “Fly Free Campaign” om er zeker van te zijn dat dit belangrijke werk wordt afgemaakt. Lees de details van de lancering op pagina 19 en overweeg je bij ons aan te sluiten in deze spannende poging een einde te maken aan het vangen en de handel in wilde papegaaien. En blijf op de hoogte d.m.v. www.parrots.org, Flock Talk en de pagina's in PsittaScene, waar we het hele jaar door meer over deze projecten zullen laten weten.

Vanuit de World Parrot Trust danken we jullie voor de aanhoudende steun en we wensen jullie en jullie gezinnen – gevederd, behaard of anderszins – een fantastisch vakantie seizoen.

Jamie Gilardi
Directeur

De zonparkiet neemt toe

Door Toa Kyle

Een voor een dalen de leden van de grote groep Zonparkieten *Aratinga solstitialis* en gaan de boomholte binnen. Het is tegen schemer maar hun schitterende gele lijven steken nog steeds af in het afnemende zonlicht. Uiteindelijk blijft één enkeling zitten op de hoogste takken van de rustboom, waakzaam de omliggende heuvels afspeurend. Na een paar minuten daalt deze vogel ook af in de boomholte om met de rest van de groep de nacht door te brengen. Ik heb een binnenpretje als ik me realiseer dat ik de eerste bioloog ben die dit gedrag te slapen in de boomholte van deze soort in het wild gadesla. Zoals veel papegaaensoorten die populair zijn als kooivogels is er weinig bekend over de natuurlijke geschiedenis van de Zonparkieten. Beschermers maken zich meer zorgen over wilde Zonparkieten vanwege de afsplitsing van de soort van de Zwavelborstparkiet *Aratinga pintoii*. Voorheen reikte het verspreidingsgebied van de Zonparkiet van zuid Guyana tot de noordelijke oever van de Amazone rivier, een afstand van meer dan 400km. De verdeling in twee erkende soorten echter verlaagde de bekendstaande verspreiding van deze soort drastisch. Gekoppeld aan intensieve vangst in de jaren 70 en 80 zullen de aantallen op dit moment in honderden vogels lopen. Terwijl de “ontdekking” van een nieuwe soort meestal een aanleiding is om te vieren, geeft in dit geval de onzekerheid van weer een soort en zorgt voor motivatie om deze vogels die nog leven in de

natuur te bestuderen en te beschermen.

Met dit besef van urgentie kwam ik aan in het dorp Karasabai in zuid Guyana als vervolg van het werk voorgesteld door de directeur van WPT Jamie Gilardi in mei 2008 (zie PsittaScene 21; no.1; febr.2009).

De beste kans om wilde Zonparkieten te observeren is Karasabai. Ouderlingen in het dorp legden uit hoe in de jaren 80 inheemse mensen grote aantallen Zonparkieten vingen en verkochten aan dealers die af en toe op bezoek kwamen uit de hoofdstad Georgetown. Bij één van deze transacties eind jaren 80 richtte een dealer een geweer op de dorpelingen van Karasabai om niet te hoeven betalen voor een lading vogels. Hoewel niemand gewond raakte in het incident, werd er een collectieve beslissing genomen door de gemeenschap om onmiddellijk de vangst te stoppen en de vogels in de omgeving te verkopen. Hoewel de lokale bevolking deze beslissing nam om zichzelf te beschermen, beschermde ze met hun actie waarschijnlijk de laatste groep Zonparkieten in Guyana.

De daaropvolgende 20 jaar werd de populatie vogels in andere delen van het land compleet uitgeroeid. Dat de groep Zonparkieten het hele jaar door in de boomholtes slapen is de belangrijkste ontdekking van mijn trip naar Guyana. In feite kan dit gedrag helpen verklaren hoe ze bijna konden worden uitgeroeid zonder dat iemand dat gemerkt heeft. Door 's nachts netten over

de nestingang te trekken, kunnen stropers een hele groep in één keer vangen. Twee van de drie nestbomen was in open gebied. Gezien de lichtgevend gele vogels die slapen in makkelijk bereikbare holtes, kan men zich gaan voorstellen waardoor de afname van deze soort zo snel en plotsklaps was. Hoewel Zonparkieten hun slaapgedrag door de eeuwen heen (waarschijnlijk als bescherming tegen nachtelijke indringers) hebben verbeterd, in het licht van moderne vangstechnieken heeft dit gedrag er bijna voor gezorgd dat ze in minder dan 30 jaar volledig uit het wild zijn verdwenen. Bijzondere gedragskenmerken hebben voor andere papegaaien eveneens rampspoed gebracht. Zowel de Roodoor ara *Ara rubrogenys* en de Hyacint ara *Anodorhynchus hyacinthinus* komen graag aan de grond om te eten en te drinken van beekjes. Stropers maakten dankbaar gebruik van dit gedrag en bleven grote groepen vogels vangen door het plaatsen van netten aan de grond met lokaas. Verwijderen van grote aantallen bij grote groepen vogels in één keer heeft zichtbaar tragische consequenties voor een soort omdat de ervaring en kennis van de volwassen vogels (zowel als toekomstige broedpogingen) voor altijd verloren gaan. Met betrekking tot de Zonparkieten moeten we de slaapbomen vinden en beschermen voordat de stropers dat doen. Tijdens mijn periode van observatie van Zonparkieten kon ik

het niet laten te denken dat ik miniatuur uitgaven van de Goudparkiet *Guarouba guarouba* zag. Ik heb meer dan vijf veldseizoenen doorgebracht met het bestuderen van deze spectaculaire vogels in de Amazone van Brazilië (zie PsittaScene 17, no2, mei 2005). Beide soorten zijn overwegend helder geel, bestaan uit groepen van meer dan 30 vogels en slapen het hele jaar door in nestholtes. De laatste gewoonte is het meest opvallend aangezien er van geen enkele andere neotropische papegaaiensoort bekend is deze slaapgewoonte toe te passen (hoewel toegegeven er over veel soorten geen fundamentele natuurlijke achtergrond bekend is). Men zou aannemen dat deze twee soorten verwant zijn, maar genetische studies hebben aangetoond dat de Goudparkiet meer verwant is aan de Dwergara *Diopsittaca nobilis* of *Ara nobilis* dan aan welke andere Aratinga parkieten. Misschien heeft het wat om een heldergele papegaai te zijn wat deze bijzondere manier van slapen door de tijd heeft veroorzaakt.?

De meest bemoedigende trend die ik zag tijdens mijn bezoek aan Karasabai is de ogenschijnlijke groei en verbreiding van de Zonparkieten populatie die daar leeft. Als gevolg van het vangstverbod eind jaren 80 werden de vogels alleen maar gezien bij de Ureng rivier zo'n uur verwijderd van het noordwesten van Karasabai. Op mijn laatste dag in

het veld, bezocht ik het maniokveld van mijn gids, Francino. Het veld lag in een bebost gebied een half uur lopen van de stad. Francino, een vriendelijke Makushi indiaan door de 50, vertelde me dat hij Zonparkieten in dit gebied waarnam tot midden 1980, waarna hij ze nooit meer had gezien. In 2006 begon Francino regelmatig twee vogels te zien in de nabijheid van zijn boerderij en in 2008 tot wel drie gescheiden groepjes. We zagen niet alleen Zonparkieten tijdens mijn korte bezoek aan zijn veld, maar we ontdekten de slaappleaats voor een groep van vier vogels gemaakt voor de volwassenen en twee jongen. Het is dus aannemelijk dat deze vogels afstammen van de oorspronkelijke overgebleven groep van de Ureng rivier en nu gebieden herbevolken waar andere Zonparkieten in de afgelopen decennia zijn weggevangen. Groot nieuws voor de toekomst van deze prachtige vogels hoewel het belangrijk is dat het educatieve werk is gedaan door de omliggende gemeenschappen en we niet kunnen aannemen dat anderen net zo open staan om wilde Zonparkieten te beschermen als de mensen van Karasabai zijn. Er moet nog veel werk worden verzet om de laatste wilde Zonparkieten levenslang te behouden. Er deed zich één gebeurtenis voor dit jaar dat veel goeds belooft voor de toekomst. Het inheemse reservaat Raposa do Sul ligt in de noordwest hoek van Roraima, de enige staat waar de

Zonparkieten worden gezien. Het herbergt misschien het grootste aantal Zonparkieten in het wild, maar is ook het thuis van gewelddadige conflicten tussen inheemsen en kolonisten over goudconcessies en verbouwing van rijst. Ik werd tegengehouden om dit gebied te doorkruisen door militaire politie, die een permanente buitenpost hebben midden in het reservaat. Schijnbaar hebben zelfs Braziliaanse biologen het moeilijk om vergunningen te krijgen om het gebied te verkennen. In een landmerk dat in maart van dit jaar speelde, stemde de Braziliaanse regering ten voordele van de inheems landrechten en gebod al de kolonisten het reservaat te verlaten (jammer genoeg een zeldzaamheid in Brazilië). Terwijl de vraag blijft of onderzoekers in de toekomst hier aan het werk zullen gaan, hopen we dat het verwijderen van de gouddelvers en de rijstboeren de habitat van de Zonparkieten binnen het reservaat beschermt en de vogels vrij zullen zijn van de druk van de vangst. Vanuit een beschermingsperspectief, hopen we dat het niet een zaak is van te klein, te laat.

Toa Kyle leidt al jaren het Blauwkeel ara project buiten zijn werk aan Goud- en Zon parkieten. Hij heeft zich kortgeleden gevestigd in Australië waar hij hoopt het werk voor de bescherming van papegaaien voort te zetten.

Onderschriften:

Een kuiken van een Zonparkiet bedelend bij zijn ouders is een welkome aanblik in Guyana, de laatste strohalm van deze verdwijnende soort (boven L). Kijkend vanuit een slaapholte, één lid van de groep (boven R)

onderzoekt het oorspronkelijke landschap (midden). Zonparkieten gaan in stijgende lijn dankzij de lokale bevolking die van ze houden en ze beschermen, toeristen verwelkomen en stropers mijden (onder L).

Miljoenen gaven voor de Goden

Door Jonathan E. Reyman PH.D., Illinois State Museum

14 Juli 1970, Cochiti, New Mexico:

Als ik klaar sta om te vertrekken aan het eind van het jaarlijkse Cochiti Pueblo Feast Day dansfeest wordt ik benaderd door een bekende, Fred Cordero – een kleine, pezige man van middelbare leeftijd. We praten kort over het dansfeest en dan vraagt hij “Kun je aan araveren komen?”

“Nee ik weet niet hoe ik daar aan moet komen. Sorry.”

“Dat is okay. Misschien wil je erover nadenken.”

2 februari 1982, Ottawa, Illinois:

In de Hillside dierenwinkel om kauwstaven te kopen voor mijn Cocker spaniel zie ik een bord in de hoek van winkel. Het zegt: “Corby’s Corner,” en eronder zit een Geelvlugelig ara. De vloer is bezaaid met veren. De vraag van Fred Cordero in 1970 schiet onverklaarbaar in mijn gedachten. Ik betaal voor de kauwstaven, stel mezelf voor en vraag: “Wat doe je met de veren van Corby?”

“Waarom?”

Ik leg uit dat Pueblo indianen in Nieuw Mexico en Arizona ara, papegaaien, kalkoenen en andere veren gebruiken voor religieuze ceremonies, zoals ze al meer dan 1000 jaar doen. Bob Steffel, de eigenaar zegt dat hij ze weggooit. “Wil je ze voor mij bewaren om ze aan de Pueblos te geven?” vroeg ik.

“Ja,” zei hij simpelweg.

24 juni 1982, Cochiti, New Mexico

Gedurende een onderzoekstrip bezocht ik Fred Cordero. Na wat

wederzijdse begroetingen, een gesprek en lunch, gaf ik hem een lang pakketje. Hij maakt het open en zijn ogen sperren zich als hij de paar honderd ara – en papegaaienveren ziet.

“Ai!” roept hij luid. Dan snuift hij aan de veren om hun spirituele kracht te laten indringen, bedankt mij en zegt alsof onze voorgaande gesprek een paar dagen geleden was, “Je hebt iets bedacht.”

Het project van veren verspreiden had een aanvang genomen:

Sinds het project in 1982 was opgezet, zijn er zo’n 8½ miljoen kalkoenen, ara en papegaaienveren verspreid naar alle 31 Pueblo dorpen in Arizona en Nieuw Mexico (kaart rechts). Het is leuk om te vertellen dat bij de start van het project de Pueblos meestal geen onderscheid maakten tussen ara en papegaaienveren. De meeste talen hadden maar één term voor allebei. Dit gaf problemen bij het voorzien van de specifieke veren waarom werd gevraagd, bv. ara staartveren ten opzichte van Amazoneveren. Araveren zijn over het algemeen véél belangrijker dan papegaaienveren en het onderscheid vereist klaarheid voor zowel de gevers als de ontvangers. Inheemse volken in het zuidwesten, vooral de Ancestral Pueblo volken waar de huidige Pueblos in Arizona en Nieuw Mexico van afstammen, hebben meer dan 1.000 jaar gebruikt gemaakt van ara, wilde kalkoenen

en andere veren voor religieuze gebruiken. Wilde kalkoenenveren zijn de belangrijkste veren die dagelijks worden gebruikt en maken zo’n tweederde tot driekwart van de veren die geleverd worden door The Feather Distribution Project.

Omdat zowel ara’s als papegaaien niet inheems waren in het zuidwesten van de Verenigde Staten, behalve de Diksnavel papegaai *Rhynchopsitta pachyrhyncha*, vervoerden de vroegere handelaren de vogels en hun veren naar het zuidwesten van wat tegenwoordig noord Mexico is. De Pueblos maakten 1.500 jaar geleden van de wilde kalkoenen huisdieren en kweekten eeuwenlang mee in hun steden en dorpen. Een paar Pueblo volken kweken er nog steeds mee, maar verlies van geschikt habitat betekent dat er niet genoeg wilde kalkoenen zijn voor hun ceremoniële behoeften. En de internationale grens tussen de USA en Mexico betekent dat de volken niet langer ara-, papegaaien- of andere veren vrijelijk kunnen vervoeren vanuit Mexico naar de zuidwestelijke staten. Maar deels dankzij dit project kunnen bezoekers tegenwoordig ara-, papegaaien- en kalkoenenveren in gebruik zien alsof ze naar jaren oude Pueblo ceremonies kijken. Op dit moment hebben de Pueblo indianen en inheemse American Church leden over de hele

Verenigde Staten bijna drie miljoen ara -en papegaaienveren kosteloos van The Feather Distribution Project gekregen om hun traditionele culturele activiteiten in stand te houden. Het project koopt nog verkoopt veren; alle veren die we krijgen worden weggegeven. Dierentuinen, vogelclubs, kwekers, privé vogelbezitters en vogelopvangstations doneren ara – en papegaaienveren. Veel van de dierentuinen en andere donororganisaties worden getoond op de website van het project. The Feather Distribution Project heeft drie doelstellingen die allemaal in verband staan met bescherming. Het eerste doel is de Pueblo indianen, inheems American Church leden en andere Amerikaanse indianen te voorzien van ara -, papegaaien -, en wilde kalkoenenveren voor gebruik in hun religieuze ceremonies. Dit helpt hen om hun traditionele culturele praktijken te handhaven en in stand te houden en waarborgt hun recht op vrijheid van godsdienst onder het eerste wetsartikel van de constitutie van de Verenigde Staten. Het project voorziet niet in veren van beschermde soorten zoals adelaars, haviken en andere roofvogels of van beschermde trek –en zangvogels. We hebben een vergunning van het Ministerie van Landbouw om de veren te verspreiden van ara's en papegaaien die in gevangenschap zijn gekweekt. Het verzamelen en verspreiden van wilde kalkoenenveren van legaal geschoten vogels recyclet een bron die anders zou worden afgedankt. Door het kosteloos verzamelen en verspreiden van ara –en

papegaaienveren lossen we het afhankelijk zijn van de commerciële markt voor veren voor de inheemse indianen op, daarmee de markt voor veren van illegale bronnen te verminderen. Dit leidt naar het tweede doel van ons project: het verminderen en eventueel uitbannen van het smokkelen van ara's en papegaaien, tenminste naar de Verenigde Staten en daartegenover het verminderen van de vernietiging van inheems vogelpopulaties en hun habitat in Latijns Amerika. Wederom ligt de nadruk op bescherming van de bronnen; door het weggeven van veren hopen we dat de commerciële markt voor vogels en veren vermindert tot het punt dat vangen en doden van vogels en vernietiging van habitat niet winstgevend is.

Het derde en laatste doel is het uitroeien van verenplukken bij ara –en papegaaienbezitters van de Pueblo indianen door hun te voorzien van veren die ze nodig hebben zodat ze alleen nog maar geruide veren gebruiken van hun eigen vogels. Plukken is zowel pijnlijk als schadelijk voor de vogels. Het project zal twee keer zoveel veren geven als de vogels zullen ruïen in één jaar als Pueblo vogelbezitters beloven geen veren te plukken en ermee instemmen ons de vogels te laten controleren tijdens onze periodieke bezoeken aan het zuidwesten van Verenigde Staten.

Wat gebeurt er met al deze veren?

De meesten – 99% - worden gebruikt in traditionele ceremonies voor Pueblo rituele maskers, kleding, altaars en andere objecten. De meest waardevolle en dure veren zijn middelste staartveren

van de Geelvleugel ara's *Ara macao* en de witgetipte veen van de Merriam kalkoenen *Meleagris gallopavo merriami*, maar alle veren zijn kostbaar. Zelfs afgeknipte en getrimde gebroken veren of op wat voor manier dan ook beschadigde veren die anders worden afgedankt worden bewaard en gebruikt voor belangrijke rituele objecten. De meeste ara -en papegaaienveren worden gebruikt voor objecten die jarenlang standhouden. Maar wilde kalkoenenveren op gebedsstokken en gebedspluimen die op heiligdommen worden geplaatst met vragen om regen, gezondheid, landbouwsucces en andere zegeningen worden slechts één maal gebruikt. Dit is één van de redenen voor de omvangrijke en voortdurende noodzaak voor kalkoenenveren.

Een paar veren is voor een heel ander gebruik. Jaren geleden kregen we duizenden kippenveren, geleverd in bijna iedere denkbare kleur, waaronder psychedelisch geel, oranje en groen.

Pueblo en inheemse American Church leden zullen ze niet gebruiken: ze zijn niet “natuurlijk”.

Dus boden we ze aan aan het American Dance Theater, die ze accepteerde om ze toe te voegen aan “vlammende” – stukjes lichtgekleurd – puntjes aan de borsten, hoofdtoeien en andere kostuumdelen. Er wordt geen enkele veer verspild, zelfs de geleverde kippenveren niet!

De Hopi en sommige andere Pueblos gebruiken veren van Australische en Stille Zuidzee soorten zoals kakatoes en grasparkieten en beschadigde veren die ongeschikt zijn voor ceremonieel gebruik voor het

instrueren van kinderen bij het maken van rituele kleding en objecten als onderdeel van hun inwijding als stamlid. Inheems American Church leden gebruiken kaketoer en grasparkietenveren en die van andere exotische soorten voor waaiers en andere rituele objecten. Alle veren zijn kostbaar en ze worden allemaal op de een of andere manier gebruikt. Vogels en veren hebben een grote symbolische betekenis.

Geelvleugel ara's bv. Vooral de kleuren op hun schouders, stellen de regenboog voor, een belangrijk fenomeen in een gebied van weinig water. De Blauwgele ara *Ara ararauna* vertegenwoordigt veel gezamenlijke betekenissen: man (blauw) t.o. van vrouw (geel), nacht (blauw) t.o. van dag (geel), oost (geel) t.o. west (blauw) en nog veel meer. Kalkoenen leven aan de grond maar slapen in bomen en

verbinden zodoende Moeder Aarde met Vader Hemel en de Bovenwereld. Vanuit een ceremonieel en ook een dagelijks perspectief maken vogels en veren het leven van Pueblo en inheemse American Church leden mogelijk. Vrijheid van leven volgens de voorschriften van hun geloof is een grondrecht voor American Church leden om te beschermen net zo als we de rechten van alle Amerikanen beschermen.

Geboren voor de vrijheid

Door Nikki Buxton; foto's Nikki Buxton & Jerry Larder

De kakofonie van 24 amazones die hun ontwakingsritueel onder ons raam ten gehore geven, brengt ons of we willen of niet meteen sprong in de nieuwe dag. We worden ons bed uitgejaagd en gedwongen van onze koffie te genieten op de veranda terwijl twee vrolijke parkieten en een statige Muller *Amazona farinosa* om het huis vliegen en een gestrande Geelwang amazone *Amazona autumnalis* zachtjes aan mijn oor knabbelt. Aldus begint de dag: voeren, schoonmaken, waarnemen, schrijven, controleren, weer voeren... Er was mij een droompensioen voorgehouden in ons hoekje van het paradijs in Belize – verbouwen van groenten en langzaam oud worden. In plaats daarvan zijn we precies geworden wat iedereen die het papegaaivirus krijgt, zweert niet te worden en nu altijd is: verdoemd, in beslaggenomen en verslaafd.

April 2004. Jerry en ik waren vooreen paar maanden naar Belize geweest toen ons baby papegaaien werden aangeboden. De schok van

het kijken in een emmer naar twee kale Geelwang amazonekuikens was een keerpunt voor mij: het idee dat iemand een vogel bij zijn moeder kon weghalen, was nog nooit bij me opgekomen.

Natuurlijk kochten we ze – wat dan ook om ze uit die emmer te krijgen. Ze kostten ons ca. € 10,= per stuk: twee daglonen voor de stropers.

We hadden nog nooit in ons leven iets gekooid en dat waren we nu ook niet van plan. Bonnie en Clyde en onze daaropvolgende aanwinst van FatBelly Jones, de Jamaica parkiet *Aratinga nana* namen snel ons leven, ons huis en alles wat eetbaar was in beslag. De dagen van hun introductie tot het Grote Buitengebeuren waren een paar om nooit te vergeten. We leerden waardevolle dingen zoals in bomen en ladders klimmen, schreeuwend en krassend als gekken manoeuvrerend door de jungle en holden terwijl we naar de lucht keken (niet gemakkelijk – probeer het maar). De vogels kregen al gauw de kunst van vliegen en veilig landen door en wenden aan

een routine van buitenspelen en terugkomen te rusten op de doucheraai. Bonny en Clyde begonnen verder weg te vliegen, bleven soms drie of vier nachten buiten, tot uiteindelijk half december, ze niet meer terugkwamen. We hadden gemengde gevoelens en we misten ze heel erg, maar hopelijk hadden we volbracht wat we van plan waren te doen en ze waren weer wilde vogels. Jones bleef drie jaar bij ons. Ze bleef genegenheid tonen voor Geelwang amazones en af en toe sprong ze op, als een wilde krijsend en achter één van onze vrijlatingen aanvliegen: een prachtige manier om ze te volgen. Op een trieste dag in 2007 keerde ze niet terug naar huis. We houden ervan te denken dat haar korte leven als vrije vogel een meer beter leven heeft gehad als dat ze beschermd was geweest tegen natuurlijke gevaren door een kooi. Een paar maanden na het vertrek van Bonny en Clyde gaf een dorpeling ons haar ongewenste papegaaien. We hadden op dat moment geen idee dat ze als 2-jaar

oude gevangen vogels in de wetenschappelijke wereld aangerekend werden als “onmogelijk voor vrijlating”. In onze gedachten waren ze in hun natuurlijke omgeving, ze waren waarschijnlijk in een nabijstaande boom uitgekomen, ze waren niets meer dan gekooide wilde dieren en we hadden geen reden te denken dat ze op den duur en onder bepaalde condities niet zouden kunnen terugkeren naar hun wilde status. Binnen een paar hectische maanden hadden we weer 5 vogels terug in het wild.

Met de jaren verspreide onze reputatie als gekke vogelmensen zich en het lukte ons om veel meer vogels binnen te halen. Sinds we die eerste twee vogels kochten, realiseerden we ons dat we deel waren van het probleem en besloten nooit meer te betalen voor papegaaien. Het is heel moeilijk, vooral als een paar dollar de vrijheid van een vogel betekent. Maar handel in wildlife creëert een vraag en het is illegaal, zelfs als de handhaving sporadisch is en grotendeels buiten praktijk. Eén van onze favoriete succesverhalen is die van Stevie, een 2 jaar oude Geelwang amazone, die gek werd van zijn kippenmaatjes in de kooi. Stevie was vernoemd naar Stevie Wonder omdat hij op zijn stok heen en weer wiegde terwijl hij het cijfer acht maakte. Stevie de papegaaï die zijn laatste vertolking kakeelde vanuit een nabij gelegen boom een bron van amusement voor onze medewerkers. Acht maanden later was hij op weg om een wilde vogel te worden, terwijl je de klok erop gelijk kon zetten dat hij na ieder broedseizoen voor 4 jaar terugkwam. Bij één bijzonder

bezoek was hij vergezeld van zijn behoorlijk nerveus gezin; op dat moment realiseerden we ons dat iets waardevols aan het doen waren.

We verloren onze eerste vogel in 2008 en we waren ontzet. Ik onderschatte de vliegkunst van een albifrons *Amazona albifrons* en ze werd gedood door een roofvogel. We zullen ons altijd akelig voelen bij wat er met Connie is gebeurd, maar het heeft meer tot nadenken gestemd van wat we aan het doen zijn. De methode van herstel en vrijlating werkte, we hadden alleen nog de juiste voorzieningen nodig. Vanuit dit toevallige begin groeide Belize Bird Rescue met een grote vliegvolière, 2 tussenliggende volièrtes en 7 binnenkooien zodat we onze inwoners leerde kennen voordat we ze naar buiten in de bomen lieten. We zullen ongetwijfeld blijven groeien als er meer vogels aan onze deur arriveren.

Hoewel ons voornaamste doel is het vrijlaten van slecht verzorgde vogels, moeten we accepteren dat Belizianen altijd papegaaien als huisdier zullen willen hebben en over het algemeen geen idee hebben hoe ze er voor moeten zorgen. Een typisch antwoord op “Hoe lang zal onze Polly leven?” kan van alles zijn van 100 dagen tot 5 jaar. Hier zijn papegaaien gemeengoed; ze groeien bij wijze van spreken aan bomen.

Vangen en houden van wilde papegaaien is illegaal, maar zoals bij de meeste culturele praktijken wordt de wet meestal genegeerd. De gemiddelde wildvang kuikens gaan een beklagenswaardig leven tegemoet, voor altijd gekooïd en gevoerd op een sporadisch dieet van tortilla en maïs. We hebben

kooien gezien waar de deur zolang gesloten was geweest, dat het niet meer goed opengaat. Strikt genomen verhogen ze letsel op letsel, alle Belizianen kortwieken de vleugels van hun vogel omdat ze denken dat ze hen hiermee tam maken. De enigen die we krijgen die vol in de veren zitten zijn die uit een dichtgeroeste kooi komen en aangegroeïd binnen hun gevangenis.

Kortwieken bezorgt ons de ergste hoofdpijn en hartzeer. We hebben nog nooit gezien dat het kundig gedaan was en zijn wanhopig bezig om eigenaren aan hun verstand te brengen wat de consequenties zijn van te ver knippen. Werken met een gekortwiekte vogel is riskant: borst -en bekbeschadigingen zijn een regelrecht gevaar, maar bij voldoende tijd en verzorgen zullen zelfs vogels die gekortwiekt zijn als kuikens behendige vliegers worden. Belizianen zijn ook bang voor hun vogels en willen niet gebeten worden, dus worden papegaaien zelden in de hand genomen. Polly zijn enige bezigheid is rondkijken en lief klinken. Jammer genoeg echter weten deze vogels precies wat ze zijn. Ze horen de hele dag wilde papegaaien overvliegen, ieder broedseizoen hebben ze de sterkste natuurlijke drang om te broeden en bijna zonder uitzondering, zitten ze opgesloten in beperkte, vieze omstandigheden, geïsoleerd en genegeerd totdat ze doodgaan vroegtijdig of slecht gevoed, door ziekte of alleen van ellende. Daarentegen is Belize geen verloren zaak. Integendeel het is een vreemde en prachtige plaats – een klein land met een stabiele regering en een milieupolitiek die 44% van zijn grondgebied als

beschermde gebieden aanwijst. De helft van de 300.000 man sterke populatie gaat naar school, wat een gouden gelegenheid biedt voor milieueducatie, maar we moeten snel handelen als we de volgende generatie positief willen beïnvloeden. Met fatsoen voor traditie "bemoeien bleekgezichten zich hiermee", we vitten op de houding en verkeerde opvattingen, die de Belizianen hebben ten opzichte van hun vogels, zowel als huisdier en als natuurlijke bron die van belang is voor het toeristenindustrie van het land. Als we d.m.v. educatie de kwaliteit van leven voor de gevangen papegaaien kunnen verbeteren, kunnen we misschien hun levensduur verlengen en daarbij het aantal "vervangingen" van wildvang vogels verminderen. Alle 9 inwonende soorten papegaaiachtigen zijn slachtoffer van de lokale vogelhandel en we

hebben gezien dat hun prijs per jaar omhooggaat als beschikbaarheid afneemt, wat alleen meer vangst betekent. Voor een Geelwang amazone krijgt men nu € 20,=, een Müller amazone *Amazona farinosa* tot wel 80,= en de bedreigde Dubbele Geelkop amazones *Amazona oratrix* waren dit jaar zó schaars dat we hoorden dat er geen een te koop werd aangeboden in het noorden van het land.

In onze utopische droomwereld harde aanpak van de bestaande wetgeving zou de dierenhandel in één klap uitroeien, maar het kost geld en hulpmiddelen die de regering eenvoudigweg niet heeft. Dit jaar nam het Wildlife Department van Belize een gedenkwaardige stap voorwaarts door zijn medewerkers te verdubbelen en stelde een tweede Wildlife officier aan. Deze twee hebben nu een campagne opgezet

tegen het wildlife in gevangenschap en zullen steeds vaker in beslaggenomen vogels naar ons toebrengen.

Op dit moment hebben we 27 papegaaien vrijgelaten en hebben er 28 in verschillende stadia van het 12 tot 24 maanden herstelproces. Vijf jaar na die eerste vrijlatingen leren we nog steeds – de eigenzinnige intelligentie van de amazones houdt ons op de been. Met betrekking tot vrijlating hebben we onze critici, vooral onder huisdierhouders. Maar we hebben gelukkig meer bewijs van succes dan van missers: inderdaad bemoedigend aangezien de tijd tikt voor de papegaaien in Belize, waar een vogel in het wild altijd meer waard is dan 100 in een kooi.

Ontdekken van kleiwanden

Artikel en foto's van Alan Lee

Toen ik zeven jaar geleden voor het eerst in Zuid-Amerika aankwam, had ik nooit gehoord van papegaaien kleiwanden. Ik had geen idee dat de bossen van de Amazone dit opmerkelijke fenomeen verbergen – papegaaien die dagelijks neerdalen op oevers van de rivier om klei te eten. Hoewel van veel papegaaien in andere delen van wereld bekend is dat ze modder eten, is het nergens spectaculairder dan in de "colpas" van Peru. De aarde die heel veel natrium bevat, bindt de natuurlijke vergiften in hun diëten. Ik was nog niet zolang in zuidoost Peru als natuurliefhebber op de

eerste ecolodge aan de Tambopata rivier – Explorer's Inn - toen ik mijn eerste kans kreeg één van deze sites te bezoeken. Mijn eerste ervaring op een naar standaardmaatstaven relatief kleine kleiwand, vulde me met ontzag. De 'colpita' is een kleioever van ca. 6m hoog en 15 m lang. Op dit relatief kleine kleigebied wedijveren Grijskop conures *Aratinga weddellii* voor ruimte met Zwartoor papegaaien *Pionus menstruus*. Deze twee kleinere soorten werden gemakkelijk verdrongen door de grotere vogels: Müller amazones *Amazona farinosa*, Geelvoorhoofd amazones

Amazona ochrecephala en de Dwerg ara *Ara severa*. Ergens in het fladderen van vleugels en hard geschreeuw van een papegaaien die van zijn plaats wordt verjaagd, neem ik een zweem van helderrood waar. Het leek op een glimp opvangen van een verblindend blauwe Morpheus vlinder. Het bleek dat ik de onderkant zag van de vleugels van een Barraband papegaai *Pyrillia barrabandi* heel wat schuwer en minder algemeen op de kleiwanden. Toen ik uiteindelijk mijn kijker had scherp gesteld op één vogel die naast een Müller amazone zat en meer dan twee keer zo groot was en

stal mijn hart. De prachtige witomrande ogen, zwarte kop, met blozende wangen afstekend tegen het smaragdgroene lijf werd deze papegaaien mijn favoriet van de twintig soorten uit het gebied en is dat altijd gebleven.

Jammer genoeg kon ik niet eeuwig hiernaar kijken; door het opvliegen van de vele vogels verdwenen ze spoedig over de rivier in een wirwar van vleugels en een kakofonie van kreten.

Soms waren deze vorm van opvliegen vanwege verstoringen die we achter het scherm konden waarnemen – een passerende boot, laagvliegende gier of een naderende Tayra (een soort marter), maar vaak is er niets aan de hand; alleen massapsychose. Soms is de angst aan de grond te komen eten zo groot, dat ze volledig wegblijven. Er was altijd twijfel onder ons als onderzoekers: zouden we getrakteerd worden op een ongeëvenaard visueel spektakel of zou ons vroege opstaan om vier uur en urenlang wachten op een onverharde bank te vergeefs zijn? Met geruchten van grotere en betere kleiwanden, kriebelde het bij me om stroomopwaarts te gaan. Mijn kans kwam uiteindelijk om als assistent gids mee te gaan op een speciale campingtrip naar een grote colpa “Chuncho” genaamd. En groot is hij!

Gelegen op een half uur per boot van de laatste controlepost en menselijke bewoning, wat ca. 1 km lang is en 10m hoog. En het aantal vogels wat de volgende morgen een bezoek bracht was boven verwachting.

Alle soorten die ik gewend was te zien werden vergezeld van tientallen Witoog conures *Aratinga leucophthalma* en de eerste

Groenvleugel ara *Ara chloroptera* verscheen in de bomen. Het was verscheidene uren eerder voordat ze zich verplaatste naar hoge Shebon palmsblad boven de klei. Ik was zo gefocust op deze voorstelling dat ik de aankomst van een paar Geulvleugel ara's *Ara macao* en Blauwgele ara's miste. Toen ze uiteindelijk allemaal naar beneden kwamen, was het spektakel van wervelende kleuren verslavend. Ik wilde meer!

Gedurende mijn tijd als gids op de Explorer's Inn had ik gehoord van het Tambopata Macaw Project, die vrijwilligers aannam om diverse aspecten van de ecologie van de ara's waar te nemen op het Tambopata Research Centre (TRC). Ik solliciteerde met succes, maar was aanvankelijk teleurgesteld te horen dat ik te werk gesteld werd op Posada Amazonas, een lodge die beheerd werd door een gemeenschap stroomafwaarts van Explorer's Inn. De kleiwand hier, ‘Hermosa’ (wat mooi betekent) is gemiddeld van afmeting. Mijn teleurstelling was echter maar kort, omdat Posada speciaal bleek voor meerdere redenen. Het scherm was maar 30m van het zicht op de kleiwand waardoor men van dichtbij de Groenvleugels ara's kon zien. Hier maakte ik ook kennis met een kleiwand verborgen in het bos. Het scherm daar is ook heel dichtbij, waardoor men een rechtstreekse blik op de Zwartoor papegaaien en de Müller amazones kon werpen.

Na een maand op Posada kon ik eindelijk afreizen naar TRC en de ‘Colpa Colorado’ (Rode kleiwand). Het was een droom die uitkwam – het was januari en we telden tot wel 400 Müller amazones, 400 Witoog conures en nog eens een mengeling

van 400 papegaaien die ik nog nooit op een kleiwand had gezien. Van de twintig soorten die zijn geteld in de omliggende bossen zijn ze wel eens door van het Tambopata Macaw Project op de kleiwand gezien, behalve de Steenparkiet *Pyrrhura rupicola*. Vijftien soorten komen er regelmatig. Eén van hen is de bedreigde Blauwkop ara *Ara couloni*, een bijna inheemse Peruviaanse soort. Hij bezoekt de kleiwand in kleien getale en men moet zorgvuldig in de menigte Roodbuik ara's *Ara manilata* en Dwerg ara's kijken, of naar hun nasale geluid luisteren. De bijna bedreigde papegaitjes uit de Amazone *Nannopsittaca dachilleae* ziet men af en toe, samen met de Zwartsnavel papegaaien *Forpus modestus*, op een gedeelte verderop. Maar buiten de enorme diversiteit aan de papegaaien, is één van de onvergetelijke ervaring het zien van de grote gemengde groepen Blauwgele-, Geulvleugel -en Groenvleugel ara's. Tot wel 200 stuks verzamelen zich vanaf 's morgens voortdurend, een spektakel dat een voorrecht is om te onthouden.

Ik heb inmiddels meerdere kleiwanden bezocht. Elk is op zich uniek en gevarieerd in de samenstelling van vogels die het aantrekt. Als men naar het oosten reist, neemt de verscheidenheid af. De meest oostelijke kleiwanden die we kennen in Alta Florsta, in centraal Brazilië, worden alleen maar bezocht door de Pareloor parkiet *Pyrrhura perlata*.

Een paar jaar geleden huurde Biosphere Expeditions, een bedrijf dat gewone mensen laat kennis maken met onderzoekswerk, me om de Las Piedras River op te varen om de invloed van scheepvaartverkeer

op de colpa te onderzoeken. Het scheepvaartverkeer kwam voort uit de explosie van de handel in mahonie. De houthakkers vervoeren het hout in vlotten de rivier af en om zichzelf bezig te houden tijdens hun wekenlange reis jagen ze op de oevers op wild, waaronder ara's op de kleiwanden. Ondanks het jagen was ik onder de indruk dat deze rivier nog zoveel kleiwanden had. Toch blijven succesverhalen zoals dat zeldzaam en ver weg. Men

maakt zich grote zorgen over de toenemende ontbossing, met daaropvolgend het verharderen van de weg door het Tambopata gebied, zodoende de beschermde gebieden van Manu en het Tambopata National Reserve in tweeën delend. Verwant aan ontbossing zullen geïsoleerde gebieden die door de Blauwgele ara's worden gebruikt, met onvoorspelbare consequenties op de lokale populaties. En de markt voor hardhout van ara

nestbomen blijft toenemen. Hoe lang we nog kunnen genieten van deze ontzagwekkende spektakels is van grote zorg voor beschermers en de ecotoerisme. Een bezoek aan de kleiwanden is ten zeerste aan te raden voor mensen met een interesse voor papegaaien of verbazingwekkende wildlife spektakels. Maar wees voorzichtig – ze kunnen verslavend worden!

Alan Lee studeert af aan de Manchester Metropolitan University (UK) op "Landscape Level Effects of Clay Licks on Parrot Abundance and Ecology".

Vertalingen Ria Vonk